

اصول اساسی فرایند کیفری در فرانسه*

کتاب پروفسور ژان پرادل**

کتاب برگردان: دکتر جواد تقی زاده***

چکیده: اصول اساسی فرایند کیفری در فرانسه از لحاظ کمی زیاد نیستند اما از لحاظ کیفی بسیار با اهمیت هستند. از تصمیمات متعدد شورای قانون اساسی اصولی همچون برابری، تعرض نابذیری مسکن، اماره بی گناهی، حقوق دفاعی و آزادی فردی استخراج شده اند. این اصول دارای ویژگی های مختلفی می باشند. اولین ویژگی عبارت از انعطاف پذیری وسیع در اجراء است. دومین ویژگی در وجود نوعی همگرایی بین رویه قضایی شورای قانون اساسی و رویه قضایی سایر محاکم اساسی در اروپا و حتی رویه قضایی دیوان اروپایی حقوق بشر نهفته است. سومین ویژگی عبارت از نوعی ترکیب بین دو اصل اماره بی گناهی و حقوق دفاعی است. اصول یک اصل قابل تحمل نیست، مگر زمانی که با هجوم اصل دیگر تصحیح شود.

واژگان کلیدی: اصول اساسی، شورای قانون اساسی، حقوق کیفری، فرایند کیفری، فرانسه.

۱. متخصصان حقوق کیفری در طول قرن نوزدهم و بخش مهمی از قرن بیستم هیچ توجهی به حقوق اساسی نمی نمودند. در درس حقوق کیفری و علم زندان ها (۱۹۲۸) استاد ژ. مانیول^۱ نوشته بود که: "حقوق کیفری با حقوق اساسی روابط تنگاتنگی دارد". او اولین متخصص حقوق کیفری بود که چنین مطلبی را می نوشت اما فقط بیست خط از کتاب هشتصد صفحه ای خود را به این مساله اختصاص داد^۲. از سوی دیگر، متخصصان حقوق اساسی هم از توصیف نهادهای سیاسی کشورشان راضی بودند، بدون اینکه تصور کنند که آیین دادرسی کیفری می تواند یا باید بر روی بنیان های اساسی^۳ بنا نهاده شود. اما وضعیت در دهه های آخر قرن بیستم کاملاً تغییر نمود و امروزه تمام کتاب های حقوق کیفری چندین صفحه را به توصیف ریشه های اساسی^۴ آیین دادرسی کیفری (و یا حقوق کیفری) اختصاص می دهند. از این به

*- "Les principes constitutionnels du procès pénal", *Les Cahiers du Conseil constitutionnel*, n° 14, 2003, pp. 84-86.

این مقاله در نشریه شورای قانون اساسی (فرانسه)، شماره ۱۳، سال ۲۰۰۳، صفحات ۸۳ تا ۸۶ منتشر شده است.

** - Jean PRADEL.

پروفسور ژان پرادل استاد دانشکده حقوق پواتیه و رئیس انجمن فرانسوی حقوق کیفری است.

*** - استادیار دانشکده حقوق و علوم سیاسی دانشگاه مازندران.

1- J. MAGNOL.

2- *Cours de droit criminel et de science pénitentiaire*, 1928, p. 67, n° 55-1.

3- Bases constitutionnelles.

4- Racines constitutionnelles.

بعد تمام قوانین مهم مربوط به آیین دادرسی کیفری به صورت منظم به شورای قانون اساسی^۵ (جهت بررسی مطابقت یا عدم مغایرت آنها با قانون اساسی) ارجاع داده می شوند. این تغییر رفتار به عوامل مختلفی وابسته است که مهم ترین آنها به تشکیل شورای قانون اساسی در سال ۱۹۵۸ و نقشی که او برای خود قایل شده است بر- می گردد؛ در واقع بر اثر تصمیمات (آرای) متنوع، خصوصاً تصمیم (رای) مورخ ۱۶ ژوئیه ۱۹۷۱،^۶ شورای قانون اساسی می گوید که اصول اساسی^۷ نه تنها در قانون اساسی بلکه در پیشگفتارهای قوانین اساسی ۱۹۴۶ و ۱۹۵۸، در اعلامیه حقوق بشر (و شهروند) اوت ۱۷۸۹ (مذکور در پیشگفتار قانون اساسی ۱۹۵۸) و حتی در قوانینی که "اصول بنیادین شناخته شده توسط قوانین جمهوری"^۸ را مشخص می کنند وجود دارند. به منظور تشخیص این مجموعه، آموزه (لویی فاورو)^۹ از "بلوک اساسی"^{۱۰} سخن گفته است، امری که به گسترش قابل توجه تمداد هنجارهای اساسی^{۱۱} منجر گردید.^{۱۲} چون این منابع، خصوصاً اعلامیه (حقوق بشر و شهروند) سال ۱۷۸۹، ملو از اصول مرتبط با آیین دادرسی کیفری هستند، نظارت بر مطابقت قوانین آیین دادرسی کیفری با بلوک اساسی بسیار مهم می باشد. به همین دلیل بخش مهمی از آیین دادرسی کیفری، حتی بخش مربوط به سازمان قضایی، بر یک سری اصول بنیادین^{۱۳} مبتنی است.^{۱۴} ابتدا باید این اصول را برشمرد تا بتوان ویژگی های عمومی آنها را استخراج کرد.

۲. اصول اساسی آیین دادرسی کیفری از لحاظ کمی زیاد نیستند، ولی از لحاظ کیفی بسیار با اهمیت هستند.^{۱۵} شورای قانون اساسی در تصمیم مهم مورخ ۲۲ ژانویه ۱۹۹۹ راجع به دیوان کیفری بین المللی این اصول را به طرز جامعی برشمرده است.^{۱۶} قبل از این تاریخ، از تصمیمات متعدد (شورای قانون اساسی) اصولی همچون برابری^{۱۷}،

5- Conseil constitutionnel.

شورای قانون اساسی، قاضی اساسی در فرانسه است. شورای نگهبان در ایران را می توان معادل این نهاد سیاسی- قضایی فرانسه دانست.

6- L. Favoreu et L. Philip, *Les grandes décisions du Conseil constitutionnel*, Dalloz, 10e éd., 1999, n° 19, pp. 252 et s.

7- Principes constitutionnels.

8- Principes Fondamentaux Reconnus par les Lois de la République (PFRLR).

9- Louis FAVOREU.

10- Bloc de la constitutionnalité.

به مجموع هنجارهای اساسی یعنی هنجارهای مذکور در قانون اساسی و یا برآمده از آن که دارای ارزش هنجاری برابر با قانون اساسی هستند و توسط شورای قانون اساسی به عنوان هنجارهای مرجع استفاده می شوند بلوک اساسی گفته می شود.

11- Normes constitutionnelles.

12- Sur le "bloc de la constitutionnalité", v. L. Favoreu et L. Philip, pp. 264 et s.

13- Principes fondamentaux.

۱۴- این اصول به آیین دادرسی هایی که کاملاً کیفری نیستند ولی بازدارنده و غیر دادگاهی هستند مانند آیین دادرسی در برابر مقامات اداری مستقل مثل شورای عالی سمی- بصری، کمیسیون عملیات بورس یا شورای رقابت نیز گسترش یافته است. رکذ

Décis. du 23 juill. 1975, n° 75-56 DC, *R/JC* 1-32, et du 2 févr. n° 95-360 DC, *R/JC* 1-633.

۱۵- از اصول مربوط به حقوق کیفری همانند اصول قانونی بودن جرایم و مجازات ها، مسئولیت شخصی یا ضرورت مجازات در اینجا سخن نخواهیم گفت. رکذ

S. Sciortino-Bayart, *Recherches sur le droit constitutionnel de la sanction pénale*, thèse dactyl, Aix, 2002.

16- Décis. du 22 janv. 1999, n° 98-408 DC, *JO*, 24 janv. 1999, pp. 1317 et s.

17- Décis. du 23 juill. 1975, n° 75-56 DC, D. 1977, 629, note L. Hamon et G. Levasseur ; *JCP* 1975. II. 18200, note C. Franck.

تعرض ناپذیری مسکن^{۱۸} و خصوصا اماره بی گناهی^{۱۹} (اصل برائت)، حقوق دفاعی^{۲۰} و آزادی فردی^{۲۱} استخراج شده بودند. سه اصل آخر نیازمند توضیحات ویژه هستند.

۳. اصل اماره بی گناهی در چند تصمیم، خصوصا تصمیمات مورخ ۹ ژانویه ۱۹۸۰^{۲۲} و ۲ فوریه ۱۹۹۵^{۲۳} و به ویژه در تصمیم مشهور ۱۹ و ۲۰ ژانویه ۱۹۸۱ به نام "امنیت و آزادی"، تأیید شده است. شورای قانون اساسی در تصمیم "امنیت و آزادی"^{۲۴} مقرر می دارد: "گزینه انتخابی دادستان در میان روش های تعقیب هر چه باشد، ... در نهایت حکم ماهوی پرونده به دادگاه تعلق دارد و دادگاه ... باید در مورد مجرمیت متهم، که بی گناهی او همیشه مفروض است، بر اساس قواعد شکلی و ماهوی یکسانی حکم نماید (پاراگراف ۳۷)".

این اصل (اگرچه ریشه هایش را در اعلامیه ۱۷۸۹ و حتی کمی قبل از آن در اعلامیه لویی شانزدهم مورخ ۱۷۸۸ می یابد) مطلق نیست زیرا شورای قانون اساسی با پذیرش استثنائاتی به شکل ارجاع بار اثباتی دلیل^{۲۵} رضایت می دهد، یعنی بار اثباتی دلیل به جای تعقیب کننده بر عهده متهم گذاشته می شود. به همین جهت شورای قانون اساسی قانون مورخ ۱۸ ژوئن ۱۹۹۹ را تأیید نمود که، با نقض ماده قانونی ۱-۱۲۱ مجموعه قوانین و مقررات جاده ای که: "راننده وسیله نقلیه را مسئول تخلفات ارتكابی توسط او در حین رانندگی می داند"، مقرر می دارد که "مالک سند پلاک وسیله نقلیه مسئول مالی جریمه نقدی به دلیل تخلف از مقررات راجع به سرعت است مگر اینکه وی وجود سرقت یا هر حادثه قوه قاهره دیگر را ثابت نماید (ماده ۳-۱۲۱ مجموعه قوانین و مقررات جاده ای)". شورای قانون اساسی می گوید: "اگرچه قانونگذار اصولا اماره مجرمیت^{۲۶} را در موضوع کیفری نمی پذیرد، با این وجود می تواند، خصوصا در مورد تخلفات تا موقعی که ویژگی غیر قابل انکاری ندارند، حقوق دفاعی تضمین شده است و وقایع منطقا واقعییت قابلیت استناد را نتیجه می دهند، چنین اماره هایی را به صورت استثنایی مستقر نماید"^{۲۷}.

۱۸- اما نکته مهم اینکه تعرض ناپذیری مسکن خودش یک اصل بنیادین نیست بلکه به عنوان جزئی از آزادی فردی که این یک اصل بنیادین است مورد حمایت قرار می گیرد. رک :

Décis. du 29 déc. 1983, n° 83-164 DC, 328, *RJC* 1984-II-20160, note R. Drago et A. Decocq.
19- Présomption d'innocence.
20- Droits de la défense.
21- Liberté individuelle.
22- Décis. du 9 janv. 1980, n° 79-109 DC, 37, in L. Favoreu et L. Philip, précité, p. 457.
23- Décis. du 2 févr. 1995, n° 95-360 DC, D. 1997, somm. 130, obs. T. Renoux.
24- Décis. du 19-20 janv. 1981, n° 81-127 DC, D. 1982, 441, note. A. Dekeuwer, *JCP* 1981-II-19701, note C. Franck.
25- Renversement du fardeau de la preuve.
26- Présomption de culpabilité.
27- Décis. du 16 juin 1999, n° 99-411 DC, *JO* 19 juin 1999, 9019.

۴. اصل تضمین حقوق دفاعی، یکی از اصول بنیادین شناخته شده توسط قوانین جمهوری^{۲۸}، نیز با اهمیت است. این اصل از حوزه آیین دادرسی کیفری فراتر می رود^{۲۹}، اما تصمیمات مرتبط با جنبه های مختلف حقوق دفاعی در این حوزه زیاد می باشند. مثلاً حق مشاوره با یک وکیل در طول دوران بازداشت. اگرچه اجرای این حق می تواند با توجه به طبیعت تخلفات متفاوت باشد^{۳۰} و یا حق ترافعی بودن^{۳۱} که بر اثر آن شخص مظنون یا مورد تعقیب باید بتواند به پرونده دسترسی داشته باشد و به اتهام خود پاسخ دهد^{۳۲} - مساله ای که باید حق طرح بطلان ادله (ی طرف مقابل) و تمسک به طرق (مختلف) طرح دعوا را در بر گیرد، اگرچه شورای قانون اساسی هرگز این حق را صراحتاً تأیید ننمود.

۵. اصل آزادی فردی را که به دو روش بسیار متفاوت تأیید شده است نیز می توان ذکر نمود. اولاً، قواعد آیین دادرسی باید حداکثر آزادی قابل جمع با ضرورت های تحقیقات و کشف حقیقت را تضمین نمایند؛ مثلاً الزام ماموران پلیس قضایی بر اطلاع دادن به دادستان در سریعترین زمان ممکن، در صورت بازداشت یک شخص، برای اینکه دادستان بتواند وضعیت را کنترل نماید و همچنین این مساله که بازداشت برای صغار زیر سیزده سال باید استثنایی یعنی فقط در مورد جرایم مهم و تابع تصمیم و نظارت قاضی مخصوص حمایت کودکان باشد^{۳۳}. ثانیاً، آزادی به قضات مربوط است به این صورت که شورای قانون اساسی در مورد اینکه آیا قضات دادستانی نیز همانند قضات نشسته مدافعان طبیعی آزادی هستند تصمیم گیری نمود. جواب شورای قانون اساسی به این سوال مثبت است: قضات دادسرا^{۳۴} چون قاضی اند، همانند قضات (نشسته) می توانند، خصوصاً با نظارت بر بازداشت^{۳۵} و تحقیقات هویتی^{۳۶}، از آزادی دفاع نمایند. این قواعد وحدت واقعی هیات قضایی^{۳۷} را نمایان می سازد^{۳۸}.

۲۸- رویه قضایی بسیار زیادی وجود دارد. رک:

Not. décis. du 2 déc. 1976, n° 76-70 DC, 32 ; 19 janv. 1981, n° 81-127 DC, 352, *RJC* 1981-II-19701, note Franck, D. 1982, 441, note A. Dekeuwer ; 20 janv. 1994, n° 93-334 DC 317, *RFD const.* 1994, 353, note T. Renoux, D. 1995, 340, note T. Renoux ; 27 juill. 2000, n° 2000-433 DC § 56, D. 2001, 322, note Lepage et 1838, note Jacquinet.

۲۹- این اصل در مورد کم کردن امتیازات از گواهینامه رانندگی (21 §, *décis.* du 16 juin 1999, n° 99-4111 DC, § 21) مجازات (22 avr. 1997, n° 97-389 DC, § 31, *AJDA* 1997, 524, note Julien-Laferrrière) و حتی بر مجازات های اعلامی توسط یک مقام اداری (145 *Rec. Cons. const.* 27 nov. 2001, n° 2001-451 DC, § 40) اعمال می گردد.

30- *Décis.* du 11 août 1993, n° 93-326 DC, § 15, *RFD const.* 1993, 848, note T. Renoux, *JCP* 1993.

31- *Droit du contradictoire.*

32- *Décis.* du 23 juill. 1999, n° 99-416 DC, § 42, *AJDA* 1999, 700, note Schoettl, *Petites Affiches*, 20 oct. 1999, note Mathieu; 21 févr. 1992, n° 92-305 DC, § 90, *RJC* I-483; 25 févr. 1992, n° 92-307 DC, § 29, *RJC* I-493, *AJDA* 1992, 656, note Julien-Laferrrière.

33- *Décis.* du 11 août 1993, préc. § 3.

34- *Parquetiers.*

35- *Décis.* du 11 août 1993, préc.

حق قضایی دادستانی بر یک بار تمدید دوران بازداشت.

36- *Décis.* du 5 août 1993, n° 93-323, *RFD const.* 1993, 835, note Favoreu, *RFD adm.* 1994, 959, note E. Picard à propos des contrôles d'identité.

37- *Corps judiciaire.*

ع آیا این ترازنامه مختصر اجازه می دهد تا طرحی کلی از برخی ویژگی های عمومی اصول آیین دادرسی کیفری ارائه نمود؟ استخراج چنین ویژگی هایی مسلما ممکن است اما در مورد اختصاص این ویژگی ها به آیین دادرسی کیفری تردید وجود دارد. تلاش متخصص حقوق کیفری باید، در صورت عدم استخراج جنبه های اختصاصی، بر ذکر جنبه های عمومی به کمک مثال هایی از آیین دادرسی کیفری متمرکز گردد. سه ویژگی را بیان خواهیم نمود.

اولین ویژگی عبارت است از انعطاف پذیری وسیع در اجرا. شورای قانون اساسی به ذکر اصول اکتفا نمی کند بلکه راجع به تضمین نوعی عمل گرایبی نیز علاقمند است. لذا بازرسی های شبانه که اصولا مخالف آزادی فردی (بخش تعرض ناپذیری مسکن) هستند در موضوع اعمال تروریستی در حال ارتکاب یا تازه ارتکاب یافته در صورت وجود اجازه قضایی، قانونی هستند.^{۳۸} تصمیمی دیگر در رابطه با کنترل های هویتی تا آنجا پیش می رود که یادآوری می کند که اجرای کنترل موثر تحت شرایطی در صلاحیت مقام قضایی است ... به این ترتیب که با اعمال این کنترل های هویتی، قانونگذار می خواهد بین اجرای آزادی های تضمین شده توسط قانون اساسی و ضرورت های شناسایی مرتکبان تخلفات که هر دوی آنها برای محافظت از حقوق با ارزش قانون اساسی ضروری اند تفاهم ایجاد نماید.^{۳۹} تصمیمی جدیدتر مورخ ۲۹ اوت ۲۰۰۲ به روش مشابه ای در مورد قانون ۹ سپتامبر ۲۰۰۲ راجع به صغار بزه کار یادآوری می کند که "قانونگذار باید برای سازش بین توقعات اساسی^{۴۰} بیان شده در بالا (اماره بی گناهی، حقوق دفاعی و ...) و لزوم شناسایی مرتکبان تخلفات تلاش نماید و از خدشه وارد آوردن بر نظم عمومی ... که برای محافظت از حقوق با ارزش قانون اساسی ضروری است ... جلوگیری نماید"^{۴۱}.

به این ترتیب بین منفعت کیفری و منافع شخصی که برای آیین دادرسی کیفری از اهمیت برخوردارند و چندی پیش توسط فوستن هلی^{۴۲} بیان شده اند سازش ایجاد می شود.

دومین ویژگی در وجود نوعی همگرایی بین رویه قضایی شورای قانون اساسی و رویه قضایی سایر محاکم اساسی^{۴۳} در اروپا و حتی رویه قضایی دیوان اروپایی حقوق بشر نهفته است. همگرایی یا تاثیرپذیری و احتمالا هر دوی آنها. این مساله غیر قابل چشم پوشی است به گونه ای که یک "گفتگوی واقعی بین قضات"^{۴۴} ظاهر شده

38- F. Casorla, « Les magistrats du parquet et le Conseil constitutionnel », in *Droit constitutionnel et droit pénal*, sous la direction de J. Pradel, Travaux de l'Institut de sciences criminelles de Poitiers, n° 21-2000, Cujas, pp. 31 et s. On lira aussi le rapport de synthèse de T. Renoux, pp. 149 et s.

39- Décis. du 16 juill. 1996, n° 96-377 DC, § 17, *JCP* II.22709, note Nguyen Van Tuong, *D.* 1998, somm. 155, obs. T. Renoux,

تقریرات تیری رونو ملاحظه گردد که می گوید شورای قانون اساسی سه شرط تفسیری را بر قانونی که مورد نظارت قرار گرفت اضافه نموده است. (art. 706-24, C. pr. Pén.)

40- Décis. du 5 août 1993, préc.; décis. du 22 avr. 1997, n° 97-389 DC, § 16, *AJDA* 1997, 524, note Julien-Laferrrière.

41- Exigences constitutionnelles.

42- Décis. du 29 août 2002, n° 2002-461 DC, relative à la loi d'orientation et de programmation de la justice, *Petites Affiches*, 6 janv. 2003, n° 4, pp. 10 et s.

43- Faustin-Hélie, *Traité de l'instruction criminelle*, 2e éd., 1866, I, p. 4.

44- Juridictions constitutionnelles.

است. مثلا رویه قضایی اساسی^{۴۶} آلمان، ضمن تکیه بر اصل حکومت قانون^{۴۷}، حق شاکی و متهم بر بهره مندی از امتیازات برابر در طول دادرسی و خصوصا حق متهم بر بهره مندی از دفاع موثر^{۴۸} را بیان می نماید^{۴۹}، مساله ای که ما را به یاد اصل فرانسوی حقوق دفاعی می اندازد. از طرف دیگر، مقررات متعددی از کنوانسیون اروپایی و آرای متنوعی از دیوان استراسبورگ (دیوان اروپایی حقوق بشر) به اصول اساسی فرانسه ملحق می گردند: مثلا ماده ۵ کنوانسیون (اروپایی حقوق بشر) و رویه قضایی مستخرج از آن، با ذکر ویژگی استثنایی بازداشت قبل از صدور حکم و حق معرفی شدن سریع به یک قاضی یا دادرس صالح برای اعمال وظایف قضایی پس از دستگیری، بازتاب هایی از اصول آزادی فردی و نظارت بر بازداشت توسط یک قاضی (نشسته) یا یک قاضی دادسرا (بالا شماره ۶) می باشند. همچنین رویه قضایی اروپایی راجع به پاراگراف ۲ از ماده ۶ کنوانسیون اروپایی درباره اماره بی گناهی به رویه قضایی شورای قانون اساسی در این باره ملحق می گردد و هر دو رویه قضایی تحت شرایطی اماره های واقعی مجرمیت را می پذیرند^{۵۰}.

سومین ویژگی عبارت است از نوعی ترکیب بین دو اصل. به همین دلیل است که تصمیم مورخ ۲۹ اوت ۲۰۰۲ اصول اماره بی گناهی و حقوق دفاعی را مرتبط می داند^{۵۱}. درباره قواعد سخت گیرانه راجع به بازداشت موقت، قواعد مندرج در متنی که قانون ۹ سپتامبر ۲۰۰۲ می گردد، شورای قانون اساسی اعلام می دارد که "اصل اماره بی گناهی، اعلامی توسط ماده ۹ اعلامیه حقوق بشر، از اتخاذ ترتیبات محدود کننده و محروم کننده آزادی توسط مقام قضایی علیه شخص، در صورت وجود نشانه های کافی در مورد مشارکت او در ارتکاب یک جرمه یا جنایت، ممانعت نمی نماید و این امر مشروط است به اینکه ترتیبات اتخاذی بر اساس آیین تامین کننده حقوق دفاعی باشد و برای کشف حقیقت، نگهداری شخص در اختیار دادگستری، حمایت از او و یا حمایت از اشخاص ثالث یا حفظ نظم عمومی ضروری باشند ...". یعنی اینکه اصل اماره بی گناهی مطلق نیست - مساله ای که قبلا گفته شد- اما در صورت خلل به این اصل، احترام به حقوق دفاعی باید تضمین گردد. افول یک اصل قابل تحمل نیست مگر زمانی که با هجوم اصل دیگر تصحیح شود.

۷. سه نکته دیگر می توانند در چهارچوب این آرایه گذرا ذکر شوند. از یک سو، این اصول - زیرا احتمالا اینها اصل می باشند- تا حدودی مبهم هستند و قضات کاخ مون پانسیه^{۵۲} (شورای قانون اساسی) هر آنچه را که می خواهند در آنها می گنجانند و برای خود نوعی آزادی قایلند. از سوی دیگر و علی رغم این مساله، سلطه حقوق اساسی بر روی آیین دادرسی کیفری بنیادی است: در آیین دادرسی کیفری می توان یک "مستمعه حقوق اساسی"^{۵۳} را دید که البته اغراق آمیز است. اما آنچه که یقینی می باشد این است که اصول بنیادین، با قرار دادن

«À propos des décisions 2002-458 DC et 2001-455 DC, D. 2002, chron., p. 1439

46- Jurisprudence constitutionnelle.

47- Principe de l'Etat de droit.

48- Défense efficace.

49- M. Pechstein, «Droit constitutionnel et droit pénal en Allemagne, in *Droit constitutionnel et droit pénal, préc.*, pp. 93 et s.

50- J. Pradel, *Procédure pénale*, 11e éd., 2002, Cujas, n° 379.

51- Décis. du 29 août 2002, n° 2002-461 DC, préc.

52- Palais Montpensier.

53- Colonie du droit constitutionnel.

تحت سیطره اصول برتر و به سختی قابل اعتراض، به عدالت کیفری حقانیتی بسیار وسیع اعطا نموده اند. نکته آخر اینکه این اصول، که به صورت مشابه ای توسط شورای قانون اساسی، همکاران خارجی اش و توسط قاضی استراسبورگ^{۵۵} اعلام شده اند، در حال شکل دادن خطوط راهنما برای نوعی آیین دادرسی کیفری اروپایی هستند^{۵۶}. بدون تردید هرگز یک آیین دادرسی مشترک برای تمام دولت-کشورهای عضو اتحادیه اروپا به وجود نخواهد آمد، امری که مورد آرزو نیز نیست. اما باید یک نوع سازگاری بین آیین های مختلف دادرسی های ملی به وجود آید و فرایند این امر به شکل وسیعی آغاز شده است. برای تحقق این هدف، حقوق اساسی به طرز گسترده ای سهم است.

Les principes constitutionnels du procès pénal en France

Les principes constitutionnels du procès pénal ne sont pas très nombreux en quantité, mais ils sont essentiels en qualité. Diverses décisions du Conseil constitutionnel ont dégagé ces principes qui sont: l'égalité, l'inviolabilité du domicile, la présomption d'innocence, les droits de la défense et la liberté individuelle entre autres. Ces principes ont trois caractères généraux. Le premier est une grande souplesse dans l'application. Le second caractère consiste en une certaine convergence entre la jurisprudence du Conseil constitutionnel et celles des autres juridictions constitutionnelles d'Europe et même celle de la Cour européenne des droits de l'homme. Le troisième caractère est celui d'une sorte de combinaison entre deux principes: la présomption d'innocence et les droits de la défense. La défaillance d'un principe n'est tolérable que si elle est corrigée par l'irruption d'un autre.

Mots clés : *Principes constitutionnels, Conseil constitutionnel, Droit pénal, Procès pénal, France.*

۵۴- به نظر برخی از حقوقدانان آلمانی. رک:

M. Pechstein, préc., p. 97

۵۵- منظور نویسنده از قاضی استراسبورگ، دیوان اروپایی حقوق بشر مستقر در شهر استراسبورگ فرانسه است. م.

۵۶- این اصول در رویه قضایی دیوان عالی ایالات متحده (بر پایه اصلاحات یا اعلامیه حقوق) و در رویه قضایی دیوان عالی کانادا (بر پایه منشور حقوق و آزادی ها در سال ۱۹۸۲) نیز یافت می شوند. مقایسه ای بین این دو رویه قضایی و رویه قضایی دیوان عالی استراسبورگ (دیوان اروپایی حقوق بشر) می تواند صورت گیرد و موارد تشابه شگفت انگیز خواهند بود. رک:

J. Pradel, *Droit pénal comparé*, 2e éd., 2002, Dalloz, pp. 220 et 221.

پروشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی